

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 12.

V Ljubljani, 1. decembra 1894.

Leto XXIV.

V otroški duši ...

Samôtna groblja dom je zviti kači:
 Tu solnči se, otrôv nabira todi;
 Oprezno potnik v tacih krajih hodi
 In pazi, da kje gad ga ne zasači.

Neskrbno potnik po vrtéh korači;
 Med cvetjem kače ni — počesto sodi,
 A ko uzrè, da gad med cveti blodi,
 Zavikne, zadrhti ob strupenáči.

V otrplih dušah zročemu pregrehe
 Že stókrat mi srcé je krvavelo —
 Pa v dušo táko lil sem še utehe:

A ko nekóč v otroški nežni duši
 Pregréh opazil sem zalego celo —
 Povesil glavo sem kot mak ob suši ...

Jos. Volc.

Povračuj slabo z dobrim!

(Leopoldina Kersnik-Bottova).

Francelj Viharnik je osirotel vže v nežnih letih. Oče in mati sta mu umrla radi hude, nalezljive bolezni, ki je močno razsajala v ondotni vasi. Francelj je tedaj dopolnil sedmo leto. Zapustila nista roditelja ubogi siroti ničesar družega kot obilo lepih nauk, katere je sadila v mlado srce posebno Franceljnova preblaga in po-božna mati. Vsi sosedje so bili živo ginjeni, ko so gledali ubogo siroto. Marsikdo je želel, da bi dobil dobrega dečka pod svojo streho. Zmagal je oče župan in prav vesel je bil te zmage, katere se ni nikdar kesal. Kako pa bi bilo to tudi mogoče? Slednjih podukov zlate svoje mamice ni zabil Francelj nikdar, spominjal se jih je čestokrat in se tudi po njih ravnal ves čas svojega življenja.

S početka je pasel „ljube ovčice,“ kakor jih je sam nazivljal, in bil vedno veselega srca. Pazil je natančno, da se nobena ni izgubila, niti se kaj poškodovala. Ko se je zvečer vrnil s pašnika, pomagal je hlapcu v hlevu, ali pa dekli v kuhinji; kajti spomnil se je svoje rajne mamice, ki mu je pravila, da je čas zlato, ter se vedno ravnal po tem nauku. S svojo marljivostjo se je prikupil gospodarju in vsej družini.

Gospodar je pa tudi skrbel, da je Francelj pridno hodil v šolo, kar je tudi storil z največjim veseljem. Učil se je pridno ter razveseljeval z lepim, spodbudnim vedenjem učitelja. Ko izvrši domačo šolo, pošlje ga oče župan na lastne troške v kmetijsko šolo, kjer se v vseh koristnih rečeh izuči do dobrega. Francelj je hotel pokazati, da ni bil zastonj v šoli. Skušal je vestno, da bi zboljšal vse gospodarstvo. Prijazno in potrpežljivo poučuje, nobenega ne žali; tako si pridobiva srca vseh vaščanov, kakor tudi njihovo zaupanje.

Stari možje se ne sramujejo 17letnega mladeniča sveta vprašati; kajti prepričani so, da nauki kmetijske šole dobro uspevajo; zategadelj se pa Francelj nikakor ne prevzame, marveč ohrani si vedno isto skromnost srca.

Služil pa je pri očetu županu vže 10 let Jože Jamnik za prvega ali velikega hlapca. Mrzi se temu, da bi moral dosti starih navad opustiti in se ravnati po navodu Franceljnovem. Kjer le more, nagaja mu, ali pa drugače ravna, kakor mu naroča. Ljubeznivo ga tedaj Francelj poučuje ter mu dokazuje, da veda ni brezuspešna, a nič ne pomaga. Večkrat pravi domačim: „Tak otrok ne bode mene učil in nikdar se ne udam takemu beraču!“ Francelj je zvedel, kako zaničljivo Jože o njem govori, in dasiravno ga je bolelo, vendar mu nikdar ni očital.

Ko neki dan skupaj trte obvezujeta, opozori Francelj Jožeta, da ne dela dobro; ta molče zgrabi za kolec in udari ubozega Franceljna tako močno po glavi, da kar zaječi in se bolestno zgrudi na tla. Navzoči kopači prihite, vzdignejo ga in stežka spravijo k zavesti. Ko župan to zve, zapodi takoj Jožeta od hiše, ter mu zaslužno kazen odpusti le po prošnji blagodušnega Franceljna.

Vsem vaščanom je mrzelo Jožetovo dějanje, in nikdo ga ni hotel v službo. Postaval je več tednov brez dela in zaslužka. V tem časi je popravljaj županov sosed star vodnjak. Ker ni dobil delavcev, vzame Jožeta za dninarja. Nekaj dni potem zasliši se na sosedovem dvorišči grozen krik in vpitje. V hipu se zbere pol vasi okoli starega vodnjaka. Zvedeni možje zmajujejo z glavami, in na obrazi vsacega se vidi žalost. Tudi Francelj pride in vpraša, kaj se je zgodilo? Zdaj zve, da je Jože, njegov sovražnik, padel v vodnjak in vže dva moža sta šla v globino, a nobenega ni nazaj. Razvidno je, pravi Francelj, da je zrak v tej globini morilen. Vsi tarnajo in žalujejo, a pomagati se nihče ne upa. Zdaj se ojači naš hrabri Francelj in pravi: „Ker se nikdo ne upa v globino, grem jaz in upam, da z božjo pomočjo rešim nesrečneže.“

Privežejo mu okoli telesa dolgo vrv, on vzame luč v dobro zaprti svetilki in nekaj koncev vrvi, ter stopa počasi po lestvici navzdol. Spridjeni zrak starega vodnjaka mu komaj dopušča dihati; vzdržuje se krepkega in res — najde omamljenega moža — ovije mu vrv okoli telesa in hiti s koncem te vrvi v roki navzgor. Tu ukaže okolistoječim vrv nategniti in oj radosti! srečno privlečejo jednega moža k vrhu in ga polože v travo. Med tem, ko nekateri skušajo reveža k življenju obuditi, stopa Francelj zopet varno po lestvi izročivši konca obeh vrvi goristoječim.

Posreči se mu zopet jednega najti, tudi temu v naglici priveže vrv in da znamenje; oslabi namreč že tako zeló, da ne more sam navzgor. Privlečejo oba srečno k vrhu, a precej časa leži tudi Francelj v omotici. Ko se zave, sliši, da je njegov nasprotnik Jože še v vodnjaku, in ni upanja, da bi še živel. Prosi tedaj sosede, naj ga še enkrat spuste v vodnjak in dobro pazijo na znamenje. Vse pregovarjanje je bilo zastoj. Rešiti je hotel tudi Jožeta. Prišedši v zaduhli vodnjak, dolgo išče, moči ga vže zapuščajo; zdaj začuti nekaj pod nogami, prime in spozna človeško truplo.

Ko ga priveže okoli pasu, ima še toliko zavesti, da dá znamenje, potem ga pa moči zapusté. Franceljna je napadla hudo omota. Dolgo se ni zavedel. Njegovo prvo vprašanje je bilo — ako Jože živi. A ta še ni spregledal. Po dolgem trudu odpre vender oči, a takoj je zopet v nezavesti. Francelj, ki je v šoli slišal, kako se nezavestnim pomaga, storil je vse potrebno in ne miruje, dokler Jože ne vstane. Zdaj šele se srčno razveseli, ko vidi, da živi njegov nasprotnik.

Prva dva rešenea pozdravljata Franceljna kot svojega rešitelja; tudi Jože se bliža, ali sram ga je. Francelj je bil prvi, ki mu poda roko v spravo ter pravi: „Pozabljeno je vse, stari moj Jože; bodiva odslej prijatelja!“ Jože je bil močno ginjen. Podal je rešitelju roko, zgubano lice je pa porosila solza hvaležnosti.

Na prošnjo Franceljnovó je vzel oče župan Jožeta zopet v službo, in od te dobe se ni več protivil Franceljnovim nasvetom.

Rad odpústi! In še celó ljubi svojega sovražnika, ker le tako spolniš zapoved božjo!

V gorski koči.

Mrzel veter brije čez debelo sneženo odejo. Tam v gorovji stoji samotna kočica. V tesni a čedni sobici se tesno stiskata k peči dva otroka, brat in sestra. Štirinajstletni deček se obrne k nekaj mlajši deklici: „Anka, kako je danes mrzlo! Peč se ne ugreje. Glej, kako debele rože pokrivajo okna in čuj, kako kriče zunaj vrani! Kar zobje mi klepečejo od mraza!“ Oba molčita. Nato začne zopet deček:

„Sestrica, Bog naju nima tako rad kakor otroke bogatih starišev. Midva ob mrzli peči stradava, a oni žive v največjem izobilju v gorkih sobah. Vrh tega niti ne pozna svojega očeta! Ali ni to bridko?“ Radovedno se vspne pri teh besedah deklica k bratu in izpregovori:

„Tonček, ali si vže pozabil, kaj so nam pravili gospod župnik? Kogar ljubi nebeški Oče, tega tepe z vsakovrstnimi nadlogami. S temi nas izkuša, ali smo vredni ljubezni ali ne. Kdor ne toži, tega poplača skoro z velikimi dobrotami!“ Strmé je poslušal brat svojo sestrico, kje se je navzela te modrosti. V tem je vstopila mati:

„Otroka, naložila sem zadnja drva. Čujta, kako žvižga veter okrog hiše, a s čim zakurim drevi?“

„Godilo se nam ne bi tako, ko bi bili oče doma, kaj ne, mati? Ali niste še nič zvedeli o njih?“ vpraša deček.

„Kakor vesta, dve leti sta vže pretekli, kar več ne pišejo. Ne vemo, ali so živi ali mrtvi!“

„In koliko let so vže od doma?“ seže deklica vmes.

„Ti, — Tonček si ravno shodil, a ti, Anka, si bila še v povojih. Dolgo je, dolgo, kar so nas zapustili in prešli čez morje v tuje kraje iskat sreče. O, ko bi vender zvedeli skoro, kje so, ali so še živi? A kaj? Vse je prav, kar Bog stori, le vdajmo se v njegovo sveto voljo!“

„O Bog, varuj jih zlega in privedi jih skoro domov!“ vzdihne Anka s povzdignenimi očmi.

„Otroka,“ prične zopet mati, „oblecita se toplo, vzemita vsak svoje sanke in idita v gozd po drva. Sneg je nalomil dosti vejevja. Jaz ne morem z domi, boli me noga, a sicer zmrznemo!“

Oba se napotita brez ugovora v gozd. Hitela sta nabirati drv, da jima je pot zalival čelo. V kratkem so bile oboje sanke naložene.

„Tonček, volk! ali ne vidiš nekaj črnega tam ob grmu?“ vsklikne prestrašeno Anka na hip mejpotoma.

„Ne boj se! Sekira je ostrá!“ Tonček pospeši srčno korake, a ona zaostaja. Na veliko začudenje zapazita neznanega moža v snegu. Ležal je kakor mrtev.

„Joj, ali ga je kdo napadel?“ vpraša trepetaje Anka; on pristopi in potanje ogleduje moža:

„Kaj bi se bala? Rane ni videti nobene! Veš, kaj? Truden je sedel in premogel ga je spanec. Da bi le ne bil še zmrznil popolnoma!“

„Tonček, potipaj za žilo na roki!“

„Žila mu še bije, a silno počasi. Kaj storiva?“

„Tukaj ga ne smeva pustiti!“ reče Anka srčneje. „Kako se mi smili! Ti imaš večje sani, zmeči drva in naloži moža, — sicer bi bila midva kriva njegove smrti! Kak greh bi bil to?“ Storila sta tako in hitela na vso moč proti domu . . .

„Kaj pomeni to?“ zakliče s praga mati prišedšima in nekaj mraz ji preleti vse telo. „Kaj z možem?“ Povedala sta ji ob kratkem vse. Vže so prijeli nezavestnega moža, da bi ga odnesli v kočo. Tu opomni Anka:

„Zadnjič so nam pravili gospod učitelj, kako je ravnati z zmrzlim človekom. Najprej ga moramo drgniti s snegom, a na to šele prenesti na gorko!“

„Res, le hitro pričnimo!“ pritrди Tonček.

„Oh, da bi le ne umrl!“ vzdihne mati, ko polože moža na postelj. „Trebaja je takoj zakuriti, vidva ostanita pri bolniku!“ Na to mati odide iz sobe. Skoro se je širila blagodejna toplota po nji. To je vidno vplivalo na moža. Začel se je gibati. Deklica je šla po mater. Tujec odpre oči in začudeno gleda krog sebe.

„Kje sem?“ vpraša s tihim glasom.

„Nič se ne bojte,“ potolaži ga gospodinja, „pri dobrih ljudeh!“

O tem glasu pogleda mož še z večjim začudenjem po sobi in po pričujočih.

„Hvala Bogu, boljše mu je!“

Tuji mož se vspne na postelji in razširi roké: „Žena, ali me ne poznaš?”

„Otroka, ali ne poznata svojega očeta?“ — — —

Ni mogoče popisati veselja, katero je napolnilo hkrati gorsko kočo. Na kako čudovit način sta rešila otroka svojega lastnega očeta!

* * *

Za nekaj dnij je okreval oče do čista. S kakim veseljem so poslušali vsi trije pripovedovanje, kako se mu je godilo v tujini, kako ga je premogel spanec: „Dobiti nisem mogel v bližnjem mestu voza in oditi sem moral peš domov. Kako se mi je dalje godilo, to vam je itak znano! Še nekaj vam povem: treba nam ne bode več živeti v revščini. Glejte!“ in potegnil je listino iz žepa ter izsul kup denarja Mati ni vedela drugače duška dati svojemu veselju nego z besedami: „Otroka, pokleknimo pred podobo Križanega in zahvalimo ga za vse dobrote!“

Gregor Gornik.

Moj voz.

11. Prva kapa.

Voz je vže skoro prenapolnjen, ne vem, kako bom vozil po klancih, in ne upam si več nakladati; no, če pa nataknem na ročico še svojo prvo kapo, ne bode se menda polomil zaradi tega, a vi jo boste videli še bolj natanko, ker bode višje.

Kakor vas kateremu, tako se je godilo tudi meni. Ko sem šel prvič v šolo, kaj boljšega, čednejšega je bilo treba obleči; ni namreč lepo, če sedi kdo v šoli prav raztrgan in zamazan. Toraj prvič mi je bilo iti v šolo. Druga obleka je vže še bila, da je bila čemu podobna, samo pokrivala nisem imel poštenega. Saj sami

sprevidite, da je bilo očeta sram, ker sem stal za v šolo napravljen s prevrtanim klobukom pred njimi. „Tak mi ne pojdeš pred gospoda učitelja,“ dejali so mi; „cel šop lās ti gleda skozi klobuk — počakaj nekoliko.“ Pa so šli in jeli pregledovati kape, katerih so imeli precèj narejenih za prodaj. „Sèm stopi, da pomeriva!“ velé mi potem. Kajpada mi je bila vsaka prevelika, ušesa so bila brž pod njo, da so mi jo le dejali na glavo. Samo jedna — in kar se mi je posebno zdelo, najlepših jedna — mi je bila skoro prav, dasi je bila tudi ta malo bolj na obilno. „Škoda je je za te, prelepa je,“ pomišljali so oče, „pa še nekoliko prevelika ti je; no, pa bode vže, saj se ti bo glava še zredila. Ali da ti povem, varuj jo — sedaj pa le brž pojdi in poslušaj, kaj bodo učili v šoli.“

Pa sem bil nov šolar z novo kapo. Prejšnje dni me je večkrat zaskrbelo, kako bo v šoli, ker je do takrat še nisem videl od znotraj, toda sedaj sem vso pot mislil samo na svojo kapo. Ni posebno daleč od nas v šolo, kaj bode, pičlo četrť ure; pa sem vender-le, sam ne vem, kolikokrat, popravil kapo na glavi ter jo včasih tudi snel in ogledoval. In bolj ko sem jo gledal, bolj mi je bila všeč; take nima nobeden iz naše vasi, mislil sem si prevzetnežek ter jo celó malo po strani posadil na nečimerni glavici. Pridem v šolo, pouk se prične. Lahko mi verojamate, da se tudi v šoli nisem mogel toliko zatajevati, da bi prav nič ne bil pomislil na kapo in je prav nič ne pogledal. Toda opomin: „Roke na klop! Vsi sèm glejte!“ predramil me je zopet. Ali kaj, ko sem bil takoj zopet pri kapi. Da nisem bil prvi dan v šoli, ne stavim krajejarja, da bi ne bil kaznovan, toda z začetnikom so potrpehli.

Šola je minila, kakor čebele smo se usuli na cesto. V šolo gredé sem šel pri zadnjih, a sedaj nas je bila cela kopa. Da ni bilo brez nagajanja, tega niti ne omenjam. Kar je bilo takih, da so vže drugo leto hodili v prvi razred, tisti so bili najporednejši in sami niso vedeli, kaj bi storili nam manjšim. Seveda jaz sem se bal za kapo — ker mi je bila vedno na mislih — in sem večkrat skrbno potipal, ali je še na glavi. To je opazil Andrejev Jožek. Šli smo ravno mimo Marijaničine jame, v kateri je še rastla tiste dni visoka češnja. Kakor bi mignil, vzame mi kapo z glave ter jo vrže na visoko češnjo, kjer je obvisela mej vejami. Meni so se udrle solze, drugi pa v smeh. Tekel sem pod češnjo, milo gledal nanjo, toda kapa mi ni hotela pasti na glavo. Ako bi ne bila češnja tako debela, splezal bi bil nanjo, in kapa bi bila moja, ali sedaj —. No nekaterim tovarišem sem se pa le smilil. „Ivan, stopi v stran,“ tolašili so me ter jeli lučati kamenje na češnjo. Jeden je vže zadel kapo, da se je pomaknila za dve veji nižje, toda zopet se je ujela. Videč, da kapa pada, zasmejal sem se vže, dasi še ves v solzah, ker pa le ni prišla do tál, zaihtel sem vnovič. Toda ker je kamenje le še frčalo na češnjo, dobil sem naposled vender-le svojo kapo. Obrisal sem oči, pokril se in stekel s šolarji vred. Zakaj? No zato, ker je Marijanec zapazil, da lučajo otroci kamenje na njegov svet. Poprej sem jokal sam, sedaj bi bili pa kmalu vsi. Toda otroci imajo urne pete, vsi so odnesli zdrava ušesa.

Nekaj nedelj pozneje nas je šlo več otrók k Savi ter smo raz most gledali ribe v vodi, spodaj so pa ribiči prali ali nekaj popravljali mreže, sam vže ne vem dobro, kaj so počeli. Pa so nam doma pogosto zabičevali, naj ne hodimo na most prodajat zijal, da utegne kdo pasti v vodo, češ, nesreča ne počiva nikoli. V Savo

sicer res ni padel nihče, pač pa je meni veter, ki je kar nenadoma močno potegnil, odnesel kapo v vodo. Sava pa, kakor bi se bila zmenila z vetrom, nesla jo je lepo naprej proti morju. I, raca na vodi, to je bilo pa še hujše kakor zadnjič na češnji! Ves drobiž, kar ga je bilo na mostu, je zakričal, jaz seveda najbolj prestrašen. Da ni bilo ribičev, proti katerim je plavala moja kapa, nikdar več bi je ne bil videl. Toda srečo sem imel pri svoji nesreči. Čeprav je bila kapa mokra, imel sem jo pa vendar zopet.

V tretje gre rado, veli pregovor. Res sem prišel še tretjič ob kapo, in sicer sedaj tretji pot za dolgo časa. Pri Rahlu so zmetavali seno; Janko, zdi se mi, da tudi France in jaz smo je pa tlačili. Kajpak, jaz, kakor vedno, s kapo na glavi ne meneč se za očetovo svarilo, da je ne smem dejati drugače na glavo, kakor tedaj, kadar grem v šolo. Ali dobro me je splačalo. To veste, da se mora malo poskočiti, če tlači človek seno. Tudi mi smo to vedeli ter skakali, prekucovali se, da smo bili vsi vrtoglavi. Dva voza sena je bilo zmetanega in kakor smo bahali hlapcu, bolj potlačenega kakor na vozi. Rahlova mati so mi odrezali za plačilo malico kruha, no potlej sem se pa namenil domov; vse se mi je namreč tako sanjalo, de se je brat Srečko najbrž vže zbudil in ga bo treba varovati. Ali sedaj me je pa naenkrat pogrelo! Kje imaš pa kapo? poprašal sem sam sebe, ker sem se zavedel, da sem gologlav. Jej, jej, kje je moja kapa? Predno sem šel tlačit seno, imel sem jo še, to sem vedel dobro. Tudi tedaj sem jo še imel, ko smo zmetavali prvi voz, saj sem si jo popravil malo bolj nazaj, ker mi je bilo vže silno vroče. Joj, kaj bode, če se je zamešala mej seno? Ali ni bilo časa pre-mišljevat, zakaj oče so me vže prišli klicat, češ, Srečko vže joka, kod se potikam tako dolgo, matere pa ni doma. Po navadi je šlo tudi meni na jok, kadar sem moral od Rahla domov zibat ali varovat brateca, ta dan pa sem se prav lahko ločil od Janka, vesel, da oče še niso vedeli, da sem ob kapo.

Drugo jutro je prišlo na dan, da sem zgubil kapo. V šolo sem se napravil in se pokrtil s starim strganim klobukom. Toda oče so me vselej ogledali od pete do glave, predno sem šel od doma. „Glej ga, kaj pojdeš s tem grdim klobukom?“ dejali so mi očitaje. „Kape ni —“ opravičeval sem se bojzljivo. „Kako, da je ni?“ — „Pri Rahlu — v senu — sem jo zgubil.“ Hencano mi je trda predla tisto jutro, prvič zato, ker sem vzel kapo v tak prah, kakor je pri senu, drugič pa, ker tako slabo pazim, kje pustim kako stvar. Ne jaz, ne Janko ni šel tisti dan v šolo: iskala sva kapo. Toda brez vspeha. Dasi sva premetavala seno, da je vse lilo z naju, vender nisva dobila kape. „Po zimi jo bo našla dekla, saj ne boš ozebel v glavo,“ rekli so Rahlov oče; „le pustita seno, kaj bi se zastonj trudila.“ Zares, čakati je bilo treba. Seveda, doma sem moral poslušati še marsikatero, predno so se tudi oče udali.

Pa niso nemodro svetovali Rahlov oče. Šele tisti petek po pepelnični sredi mi je dekla — bila je vže druga, a tudi nji sem skrbno naročil, naj gleda, ne dobi li kake kape — nekega popoldneva prinesla kapo, celo in popolnoma dobro, samo zmečkano tako neznansko, da sem jo moral še tisto popoldne zlikati. No, pa je bila zopet dobra, kakor poprej.

Odslej je nisem nikoli več zgubil, samo enkrat je dve uri nisem smel po-brati, čeprav nisem bil deset korakov od nje. To je bilo pa tako-le: Na Grebe-

novi jablani so imele ose veliko gnjezdo, tako veliko kakor bokalski lonec. Kakor znano, izmislijo si otroci vse, kar je pametno in neumno; tako smo se tudi mi nekoč domenili, da razbijemo osam ta lonec. Vedeli smo pa, da se bodo ose usule za nami, ko zapazijo našo nakano, zato sme se vže poprej zavarovali, kar se je dalo. „Če bodo brenčale ose za teboj, vrzi kaj od sebe in smukni urno skozi grmovje, ose bodo planile na tisto in pustile tebe,“ tako me je učil Rahlov Janko. „Vže dobro,“ dejal sem in lomil palico, da bi lučal posamezne koščke v osje gnjezdo. Janko je prvi zadel ter ga skoro polovico odbil. Takrat pa ose, zares „jezne kakor ose,“ venkaj, pa nad nas! Mi v tek, jaz vržem kapo od sebe in sem jo še precèj srečno odnesel, samo za vrat me je jedna vščipnila, toda po kapo nisem smel. Kakor hitro se je kdo približal jablani, brž je zabučalo. Šele zvečer sem rešil kapo in jo odslej srečno nosil tako dolgo, da se je ogulila in raztrgala. — Ti kapa, ti, — čeprav ti ne pravim „kapa kosmata“ — koliko si mi napravila skrbij in neprilik! No le trdno tiči na ročici, da te vsaj sedaj veter ne odnese!

* * *

Tako. Voz je naložen. Dobro bi še bilo, če bi ga povezal, pa bode menda vže tako tudi šlo. Marsikaj bi še rad spravil nanj, pa preveč nerad nakladam. Morda bi začel nalagati nov voz, kaj pravite? Toda, če bom imel dva voza svojega blaga, sodili boste vže, da sem imovit. No, no, kakor vže bode, saj se lahko zmenimo.

Če bi se ne videli več pri „mojem vozi“ — srečno! Koder bom vozaril ž njim, povsodi se bom spominjal tudi vas, dragi čitatelji „Vrtčevi,“ ki ste vse leto tako zvesto spremljali „moj voz“ ter bi bili gotovo brž priskočili, da se je pripetila kaka nesreča. Zakaj kakor sem vam vže pogosto zatrjeval, stvari, ki jih imam na vozi, so meni dragocene, saj so vse še iz tiste dobe, ko sem živel pri dragih stariših doma. A to veste, če pa ne veste, zapomnite si: „Pri solnci toplo, i pri materi sinu dobro.“

Kajtimar.

Počitniški spomini.

(Piše Basnigoj.)

(Konec.)

III.

dkar je murček ukradel Jankotov križavec, izgubil je tudi pri Jankotu vso veljavo. Nič več ni smel v njegovo sobico. Kedar je pa trkal po oknu in prosil, da bi mu Janko odprl, izpodrepil ga je le-ta in ga dobro oštel: „Boš šel, ti tat grdi, ti! Pojdi v tolmun po križavec, potem se smeš zopet vrniti!“ Škorec je zletel z okna in krakaje obsedel na orehu, ki je rastel blizu hiše, kakor bi se prav ciganski rogal dečku, katerega je oplenil za križavec.

Toda, kedar je ponoči tulil veter, in se je bližala huda ura, takrat je pa venderle pritajil svojo cigansko naravo ter je prav pohlevno praskal s kljunom

po Jankotovem oknu. Ali Janko je spal in ni mu odprl. Škorec po svoji ciganski pameti sodeč je pa mislil, da je Janko zares tako trdega sreča in se ne da omejití po mili prošnji ubogega ptiča, ki mora brez prenočišča vedriti v nevihti na orehu ali pa pod pajčinasto strešino. Tja gori ga je pa zaneslo samo jedenkrat.

Bližal se je viharen večer. Lastavice so letale nizko in hitro lovile mrčes. Zakaj čutile so, da bo nevihta. Treba je bilo poprej skrbeti za večerjo sebi in pa zevajočim kljunčkom, ki so gledali izpod slemena, kamor je ljubeznjiva ptica prilepila gnezdo. Tudi murčku se je tako zdelo, da bo treba ob svitu poiskati

zavetja; sicer ga bo pral dež na orehu, in sukala burja razkoneceno perje. Zato je zlezel pod strešino in kmalu dobil pripraven kotiček. „Tukaj na tej prečki,“ mislil si je, „bom dobro v zavetji. Da mi ni prej padlo v glavo! Lahko bi bil vže davno tukaj prenočeval in ne bi bilo treba prositi Jankota za prenočišče.“

Ko je moško koracaje in pokinkovaje z glavo ogledal novi domek, hitel je, da poišče večerje. Kam bi šel? Med pute! Kaj bi se drvil in podil za plenom, ko ima tako blizu vsega v obilici. Sedel je na orehovo vejo in leno pretezal peruti,

kakor pravi cigan, ki leži za leskovim grmom in zadovoljno gleda raztrgano obleko. Zakaj murčkova obleka je bila tudi taka, ki je pričala, da je v vednem ravsu in kavsu. In boja je tudi danes pričakoval na orehu. Komaj je prišla dekla z zobanjem, vže je bil murček med perotnino. In zopet je moral petelin priskočiti na pomoč in odgnati pretepača.

Murček je zletel v svoje skrivališče. Tam je še nekoliko pokrakal, obrnil in zasukal se trikrat, potem našopiril perje, glavo, kolikor mogel, skril, zamižal in zaspal. Po noči pritapa pod streho sosedov — črevljarjev muc. Strije Tomaž ni imel mačke. Zato je črevljarjev muc lovil svobodno po njegovem posestvu. In prav tisti večer so pri črevljarjevih prodali kravo, ko si je naš murček izbral podstrešno stanovanje. Ker pri črevljarjevih ni bilo več krave, tudi ni bilo mleka, in razvajeni muc je bil brez običajne večerje. Nekaj časa se je smukal in povijal krog matere črevljarke. Toda zastonj. Mati je ponavljala vedno: „Muc, muc, liske ni, večerje ni!“ Slednjič jo je menda muc razumel. Kajti potegnil jo je za peč, kar po letu ni bila njegova navada. Nekaj časa je predel in godrnjal na zapečku. Slednjič se mu je pa bržkone tako sanjalo v mačji glavi, da brez večerje biti ni prijetno. Poskočil je s peči in šel k sosedovim na lov.

Pod streho je poslušal, gledal, vohal in prežal, kje bi kaj začutil. Dolgo časa je bilo vse tiho. Kar se oglasi in zakriči murček. Gotovo se je še v sanjah pretepal in pulil s kokoši. „Aha, muc, to-le bo zate!“ Tako se je zdelo mačku, in oprezno, kakor gre to na lov, plazi se proti škorčevemu skrivališču. Vže je prav blizu. Potuhne se, oči mu žare kot ogenj, niti ne trene ne. Le dolge brke mu migajo, kakor bi se vže veselile slastnega oblizka. Še enkrat premeri daljavo z očmi in puh! — plane nad škorca. To vam je bil polom! Prečka, na kateri je čepel škorec, se sproži in prevali po podu. Muc je zgrabil škorca premalo globoko. Izpulil mu je le perje, škorec se je pa izmotal iz njegovih krempljev in kričeč in vreščeč frčal pod streho ter se zaletaval v tramove in vezi. Zakaj tema je bila kakor v rogu. Ko je muc videl, da mu je izpodletel naskok, sramoval se je in se potepeno vrnil domov ter bil brez večerje. Murček je pa poiskal lino in sfrčal na oreh misleč, da je venderle bolje brez skrbi spati na orehu ter nekoliko potrpeti, kakor pa spati pod streho in biti v smrtni nevarnosti.

Drugi dan pride k črevljarjevim mesar in prinese denar za kupljeno kravo. Zgovarjala sta se kar na dvorišči črevljar in mesar. Zakaj mesar je gnal tele s seboj in s teletom ni, da bi hodil v hišo. Ko je oče črevljar spravil denar, prigovarjal je mesarju, naj navrže še nekaj za pridav, ker mu je dal tako cenó pa tako živino. Mesar se je krčil in trdil, da je krava preplačana, in tako sta besedovala moža na dvorišči. V tem je pa priletel murček skozi odprto okno v črevljarjevo sobo in prevrnil najpreje cvetlico, ki je bila na oknu. Potem se je pa zakadil na predalnik. Potruskal je zrcalo, metal na tla podobice, posodice in kar mu je prišlo pod zevajoči kljun. Vse to je videl muc, ki je čepel pod črevljarskim stolom in „vlekel dreto,“ kakor je pravil oče črevljar. Spoznal je plen, ki mu je ušel po noči. Zato se je sedaj toliko bolje pripravljal, da se zažene nad murčka. Ali predolgo se je pripravljal. Mesarjev pes privoha skozi odprta vrata. Zagledavši mačka, prasne naravnost nanj in prevrne stol, mizico, na kateri je bilo črevljarsko orodje. Maček se pa še urneje zasuče in ne da bi bil skočil nad murčka, puhne

skozi okno in srečno uide. Tedaj pride črevljar v sobo. Slišal je ropot. Kako vskipi, ko zagleda po tleh šila in kopita, sukanec in smolo, kladivo in klopčič — in ah — drage posodice, ki so stale na predalniku, na tleh — razbite! Na predalniku gospodari pa murček. Kdo drugi je tega kriv, kot pritepeni škorec! Pes ne bi bil preobračal mize in stola, ko bi ne bilo murčka; gotovo se je zaletel pes nanj. Ta sklep je bil naglo dovršen in potrjen v črevljarjevi glavi; črevljarski jermen zasiče po zraku in murček pade — pred psa. Ta ga stisne, — in murčka ni bilo več.

Prišel je Janko, prišli še drugi dečki in so zagrebli tiča pod orehom, na katerem je prenočeval. Muc je bil takrat tudi pri pogrebu — na orehu. Jankotu je bilo vender nekoliko žal po škorcju. Imel je krščansko srce, katero odpušča tudi sovražnikom. Muc se je pa oblizoval in umival ter se posmehoval škorcju: „Meni je bila namenjena smrt, pa je tebe zadela. Prav ti je!“ Hudobni muc!

* * *

Oče črevljar je potem rohnal na Jankotom in zahteval, da mu povrne škodo. Jokaje je prosil strijca Janko, naj poplača črevljarja. Strije je škodo poplašal, ali obljubil povedati očetu, kaj je napravil s škorcjem. In strije je res povedal; sam sem ga slišal. Oče Jankotov je pa rekel: „Strijcu moraš povrniti, kar je za te plačal. Zato ti ne prinese letos Miklavž, niti ne dobiš božičnih daril. Vse to bomo poslali strijcu, da boš pomnil, kako iz malega raste veliko — da je jedna nepremišljenost in samovoljnost pogosto vzrok mnogim nečrečam!“

Sedaj pa prašajte Jankota, če mu je kaj prinesel Miklavž. Mislim, da ne. Zakaj očetova beseda drži, kakor bi pribil.

Ure ni.

(Prizor na Miklavžjevo jutro.)

(Kmetiška soba. Zadaaj vrata v izbo. Na mizi 4 košarice z Miklavžjevimi darili.)

(Osebe: Babica; Jožek, Ciril, Tonek, Milka — vnuki.)

Jožek:

(prišedši skozi izbina vrata babici, ki kleči pri peči.)

Nikari ne klečite, ljuba mati,
Tako neznansko dolgo. Dovolite,
Da vsaj nekoliko pogledamo
Na mizo.

Babica:

Jožek, mir in naglo v posteljo!

(Jožek smukne skozi vrata v izbo, pa se kmalu zopet prikaže.)

Jožek:

Lepo vas prosim, mati, dovolite,
Da grem pogledat, če zares prinesel
Miklavž mi uro je z verižico.
Potem pa zopet pod odejo smuknem.

Babica:

Kaj res bom dvakrat morala veleti?
Tako! in čakaj mirno, da pokličem.

(Za se.)

Ti ljubi Bog, kako so ti natečni!
Sicer bi trebalo navora, da

Privzdigal bi zaspance. Ali danes
Za rana mrgolé in vpijejo.
Vže vidim, prej ne bodo mirovali,
Da sljo si ugase.

(Vstane od peči in se prekriža. Potem gre k
vratom nesoč otročjo obleko.)

Sedaj pa le
Na noge! Vsak pokrižaj se lepo
In dan Bogu izroči. Angelčke
Poprosi vsak zaupno, da vas bodo
Branili, varovali in vodili.

Ciril:

Vže davno vsi bédimo, čakajoč,
Kedaj zagledamo Miklavževe
Darove.

Milka:

(ki ima posteljico v pristenku)

Bogeka sem vže hvalila
In trikrat sem se pokrižala.

Jožek:

Za uro
Se enkrat prosil sem Miklavža verno.
Bog ve, če sem uslišan. Težko čakam.

Tonek:

In jaz sem radoveden, če mi bo
Prinesel konjca, ki ga jezdec jaše.
Piščalko belo nosi konjec v repku,
Pero vojaku s čepke frfota.

Ciril:

Za nožič jaz posebno sem ga prosil,
Za tak, ki pisan rog ima: i rdeč
I belo pasast. V rezi nosi pa
Zamorca, ki rožičke ostre kaže.
Dolenčev Mihelj, ki prodaja sam
Nožiče take, trdil je resnobno,
Da oster nožič bo, če v rezi nosi
Zamorca, ki rožičke ostre kaže.

Babica:

Oglejte si svetnikove dari,
In vsak hvaležen mora biti zanje,
Čeprav, kar želel, ne dobi.

(Vsi se vsujejo skozi vrata k mizi.)

Ciril:

Ahá
Poglejte nožič! Ali ni krasan!
Zamorca nosi v rezi. Oster bo!

Milka:

Kako je lepo punico prinesel.
Vsa nova krila ima, bel predpasnik,
Klobuček nosi in rokavce — glej!
Nabrano je po novi šegi.

Tonek:

Kaj bo
Cmerljiva punčika! Konjiča glej!
Tifi! Tifi! Kako doni piščal!
Vojaku s čepke se pero priklanja,
Višnjevo se mu jopič izpreminja
In hlače rdeče nosi kakor Turek.
Po konci v roki sabljico drži
Kot mlinar bič, če z vranci moko pelje.

Babica:

Miklavž je vsem ustregel, kakor vidim.
Le, Jožek, ti držiš se nejevoljno;
Mordà ti niso vseč darovi.

Jožek:

Ure
Miklavža prosil sem goreče vedno.
Pa ure ni v košari med darovi.
Nikoli več ne bom Miklavžu molil!
Če drugim je lahko ustregel vsem,
Zakaj pa meni ne bi?

Milka:

Ure ni?

Ciril:

Glej, Jožku ure ni prinesel!

Tonek:

Ni je!

Babica:

Ti, Jožek, glej da se ne pregrešiš!
Čemu si se razsrdil in obljubljal,
Da molil več ne boš, ker ure ni?

Milka:

Saj še bo molil, mati ljubezniva!

Ciril:
Revček je!

Tonek:
Zakaj je revček, jaz povem vam, mati!
Saj veste, kdaj orehe ste sušili,
Taiste, ki jih miš nam kradla je
Pod streho. Polno teme ste nasuli,
Da hitro bi se dobro presušili,
Pred miško varni bili v vaši skrinji.
Tedaj ste mati trdo nam veleli:
„Otroci, kdor orehov se pritakne,
Na Božič kruh bo jedel, ne potice!“
Krog temena zvečer smo mi klečali,
Miklavžu smo molili za darove,
Ko Jožek skrivši stare tri orehe
In sladko jedree pozoblje — snedež!
Vže takrat sam pri sebi sem dejal:
„Miklavž zato zameril bode Jožku.“
In danes vidim, da se nisem motil.

Babica:
Ti Tonek, Tonek, kaj tožeč ponavljaš,
Kar pravil trikrat si gotovo vže.
Zato ker Jožek je ukaz prelomil,
Pokaran in pokaznjen bil je resno.
Miklavž se tudi več ne srdi nanj.
A tebe je začrtal v knjigo črno.
Veš, kaj pomeni šiba pod košaro?
Kdor škodoželjno večkrat toži brateca,
Zapre Miklavž nebes mu sveta vrataca!

Milka:
Saj Tonek ne sovraži Jožka več!
Ni dolgo tega, kar ga je poljubil,
Celó za sanke sta menjala.

Babica:
Prav
Imaš, če se za brateca poteguješ.
Ne smeš pa prikrivati, če zavist —
Strupena zel — poganja v srci brata.
Plevel se mora izruvatí vsak,
Čeprav boli, ko puliš korenine.

(Jožku.)

A meni, Jožek, se tako dozdeva,
Da druga stvar Miklavža je nagnila,
Ker ure ni prinesel.

Jožek:
Jaz ne vem!
Učil sem se in pridno v šoli pazil.

Babica:
Čemu imel bi uro?

Jožek:
Na telovnik
Verižico pripel bi srebrno,
Lepo sijala bi na črni barvi.
Po strani bi me dečki gledali,
Ko v cerkev bi gredoč se z njo ponašal.

Babica:
Poglejte, da Miklavž je dobro vedel,
Zakaj ti ni prinesel ure. Napuh
Gojil bi z njo, Boga z napuhom žalil.

Jožek:
Potem odpel verižico bi svetlo
In vam bi jo skesano spravil dal.
Le uro bi imel in nanjo gledal,
Da vedel bi, kdaj sluga pozvoni,
Naznanit konec uka.

Babica:
Lepa reč!
Lenuh in nepazljivec težko čaka,
Da konec je koristnega pouka.
Kdor pazi in učitelja posluša,
Prehitro mine njemu vsaka ura.

Ciril:
(Jožku, ki se solzi.)
Ne jokaj, Jožek! Kaj, če ure ni!
Če hočeš, dam ti svojo jaz — strdeno.
Še boljša je kot zlata — le pokusi.

Milka:
In jaz sladkornih jagodic ti dam.
Na nitko so nabrane, le poglej!
Verižica za uro, kot nalašč.
Če nosiš te, ne boš grešil z napuhom.

Babica:
Tako je prav! Sočutje morate
Imeti z bratom, ker je žalosten.

Nalašč je rekel. Sram ga je; pogledjte,
Kako oči poveša?

Jožek:

Šaj nisem več! Vesel sem, ljuba mati!
Le žal mi je, kar sem poprej govoril.

Babica:

Če žal ti je in to priznaš očito,
Odpustil Bog ti bo, Miklavž pa tudi.

Tonek:

Kaj ne, da meni tudi bo odpustil.
Nič več ne bom zatožil zlobno brata.

Babica:

Le glejta, da ne bo beseda prazna,
Kar zdaj oba slovesno govorita.
Vsi dobro pa zapomnite resnico:
Če Bog ne daje včasih nam darov,
Ljubezen dela to, ne srd njegov.

Basnigoj.

Jeseni.

Zalostno v megléni dalji
Zadnja lastovka žgoli:
„Oj, kakó v ledéni halji
Zima za menoj hiti!“

Mrzel veter v dolu piše,
Listje velo trepetá,
Z drevja pada, tožno vzdíše:
„Zima bliža se z gorâ!“

Gregor Gornik.

Semena za rajski vrt.

16. Sveti večer.

Nebeške višave
In zemske nižave
Blišče se — nocoj.

Tam zvezde žareče,
Tu sveče goreče
Migljajo — nocoj!

In zvezde in sveče
Neskončne so sreče
Vesele — nocoj.

S krilateci tam gori
Človeški se zbori
Glasijo — nocoj.

Ker Dete nebeško
Med revo človeško
Prišlo je — nocoj.

Pastirji hitijo
Z darovi Mesijo
Pozdravit — nocoj.

Še mi se združimo,
S pastirci hitimo
K zibelki — nocoj.

Vsi v hlevci darove
Pred noge njegove
Denimo — nocoj.

Veseli jih sprejema, Najbolj ga častijo,
Darilce objema Ki srce darijo
Sam Jezus — nocoj. V dar Bogu — nocoj.

Mi sebe pa damo
In vse, kar imamo
V dar Bogu — nocoj!

Naum.

Listje in cvetje.

Le tega ti ne veš.

Ti čutiš pač, otrok,
Da mnoge želje v srei nosiš,
Da vse ti dá, kar koli prosiš,
Tvoja mati.

In dobro znaš, otrok,
Da s taboj srečna in vesela
Za tebe le živi in dela
Tvoja mati.

Ti slutiš že naprej,
Da glasno jokal bi v nesreči,
Ko morala bi v jamo leči
Tvoja mati.

Le tega ti ne veš,
Kako te čuva skrbno, verno,
Kako te ljubi neizmerno
Tvoja mati.

Anton Medved.

Leskovo olje.

Stisnjen v kot na tihem jočeš.
Leskovo si olje kušal,
Trmoglav si bil — kaj hočeš —
Mar bi stariše poslušal.

Grehu kazen se nalaga;
To je stara že pravica:
Kjer beseda ne pomaga,
Tam pomagaj tepenica.

Anton Medved.

Uganka.

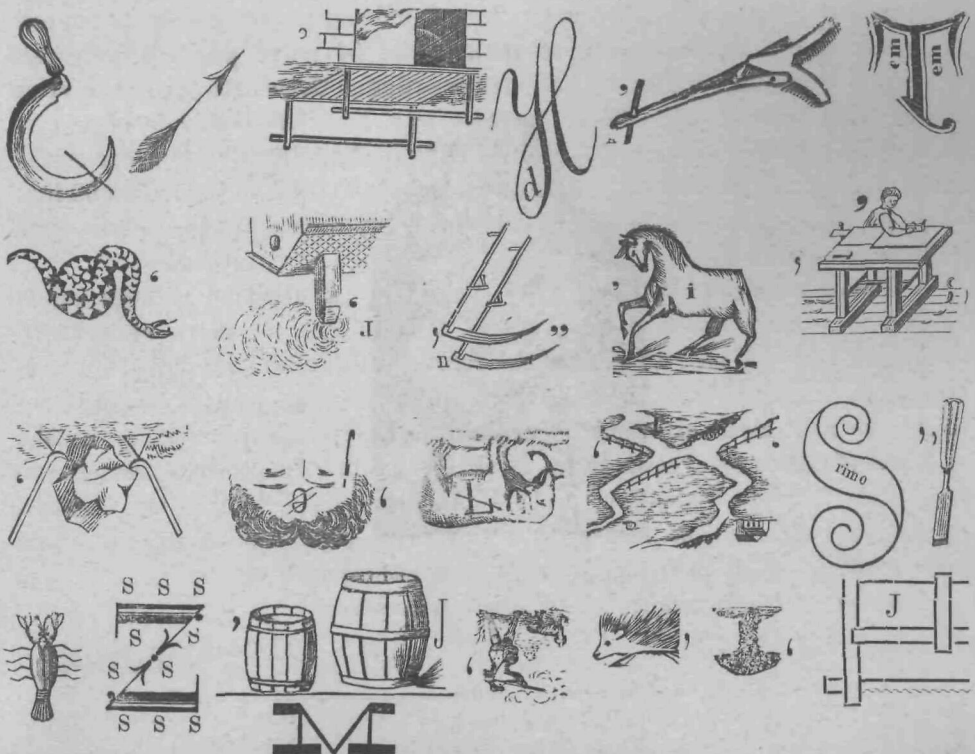
V gozdu sem doma,
Iščem si mesa;
Dolgo zimo vso prespim,
Včasih plešem in norim.

—va.

(Odgonetka v prihodnjem listu.)

Rebus.

(Priobčil Josip Strossmayer.)

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

Odgonetke ugank in šaljivih vprašanj v št. 11. :

1. Nikoli, ker prižge olje. 2. Kmet, ki orje z voli. 3. Zadnji nogi štirinogatih živalij. 4. Družina. 5. Polna luna.

Dopisnica uredništva. G. Fr. C. pri sv. Benediktu v Slov. Gor. : Prelepa hvala za poslano igro ; letos je

ni bilo mogoče priobčiti ; priredimo jo za drugo leto. — G. Kajtimar : Naredili smo po Vaši želji, ker je tako tudi listu bolj vstreženo. Vašemu peresu veljaj v novem letu : le veliko za nas ! — G. P. B. v T. : „Dva brata“ prejeli ; lepa hvala ! Le še, še ! — G. Fr. L. v V. : Vaših pesnic še ni bilo mogoče vseh oceniti in urediti ; zgodi se to v kratkem ter odloči v Vašem smislu. — G. Jaroslav v Lj : Vaš spis „Pri Lovčevih“ moral se je še odložiti zlasti zato, ker ni kazalo v zadnji številki pričenjati daljših sestavkov ; prosimo, le vrlo nadaljujte.

Vabilo na naročbo.

V nastopnem letu praznuje naš „Vrtec“ svojo **petindvajsetletnico**. Ob tej veseli priliki ne pričakuje laskavega častitanja, marveč obilno naročnikov in čitateljev. Častitanj za njegovo dosedanje vspešno delovanje nima na tem svetu kdo vsprejemati, ker onega, kateri jih je zaslužil in bi se bil pač najbolj veselil petindvajsetletnice, ni več med nami. Slavili pa bomo najdostojnejše njegov spomin, ako se bratski združimo : novi urednik sè svojimi vrlimi sodelalci in naročniki sè svojimi marljivimi čitateljčki !

Novo uredništvo se je trudilo vže letos mladim čitateljem podajati zdrave in tečne hrane v raznovrstni obliki. Trudilo se bode vestno tudi za naprej. Samo bi se sicer ne drznilo obetati dovolj izvrstnega berila za našo ljubo mladino, a ker si je zagotovilo zaupanje in pomoč najspretnjših mladinskih pisateljev, nastopi pogumno svoje delo ter namerava še dalje „Vrtec“ vzdržati v dosedanjem lepem stanju in po potrebi še marsikaj prigraditi in predelati, da bodo mladi čitatelji imeli dovolj prijetne zabave in koristnega poduka.

„Vrtec“ bode tudi v nastopnem letu izhajal prvi dan vsakega meseca na celi poli sedanje oblike ; a donášal bode še vsak mesec po jedno polo „Angeljčka“ v njegovi dosedanji velikosti kot stalno prilogo. Cena listu s prilogo vred ostane dosedanja : 2 gl. 60 kr. za celo leto, ki naj se, kakor je to pri časnikih običajno, blagovoli naprej plačati. Priloga „Angeljček“, ki je namenjena manjšim otrokom, naroča se tudi lahko posebej in stane na leto samo 60 kr. ; s tem hočemo priliko nuditi onim mladinoljubom, kateri bi radi večje število otrok pridružili našemu krogu.

Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angeljčku“, pošiljajo naj se z naslovom : **Anton Kržič, c. kr. profesor, v Ljubljani, sv. Petra cesta št. 76** (v župnišču) ali pa krajše : **Uredništvo „Vrtčevo“ v Ljubljani**. Osebnost se naročnina lahko tudi oddaje v „Katoliški Bukvarni“, s pošto pa je najpriprostejša pošiljatev po nakaznicah naravnost do uredništva. Ekspedicijo oskrbljuje še nadalje **g. Ivana Tomšič, sv. Petra cesta, št. 6**, kjer se tudi še dobivajo nekateri starejši letniki „Vrtca“ po znižani ceni. — Ako bode dal list kaj čistega dobička, porabil se bode za dobre namene, v prvi vrsti za vzgojo ubožne mladine, toraj bodo naročniki ob jednem tudi na to stran deležni dobrih del.

Vsem čitateljem želi srečno in veselo novo leto

Urednik.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. Napis : Upravištvu „Vrtčevo“, sv. Petra cesta št. 6. Uredništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.

Izdajatelj in urednik **Ant. Kržič**. — Založnica **Ivana Tomšič**. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.

